כיתות ז'-ט' | גמרא | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | מגילה ז ע"א, ד ע"א

**חמ"ד: הסוגיות אינן בתכנית החובה בגמרא לחט"ב; מתאימות להעשרה לקראת פורים. ממלכתי: העשרה; מתאים גם לשיעורי חגים.**

# "קבעוני לדורות": אסתר, הנשים וקריאה בלילה וביום

## 🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יקראו את הדו-שיח בין אסתר לחכמים ("קבעוני לדורות") ויסבירו את הטענות של כל צד, בעזרת רש"י.
- התלמידים יסבירו את דברי רבי יהושע בן לוי: "נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס".
- התלמידים יסבירו את החובה לקרוא את המגילה בלילה וביום, ואת הטעם שרש"י נותן.
- התלמידים יכירו את המונח "שלחה להם" / "שלחו לה" כמבנה של משא ומתן בגמרא.

## ❓ השאלה הגדולה של היחידה

**איך הופך סיפור של פעם לחג של כולם, בכל דור?**

בכל שיעור נמצא בגמרא כלי אחר שהופך את פורים לחג של כולם: תאריכים שמתחשבים בכפרים, אסתר שמבקשת "קבעוני לדורות", ומצוות שבין אדם לחברו. בסוף היחידה כל תלמיד יכתוב תשובה משלו.

## 🧪 פתיחה: סיפור שראוי לזכור

שואלים: **איזה אירוע בהיסטוריה של המשפחה שלכם, או של המדינה, ראוי לדעתכם ליום זיכרון או לחג? למה?** רושמים שתיים-שלוש הצעות על הלוח. (5 דקות)

## 📖 הסבר למורה

רב שמואל בר יהודה מספר: אסתר שלחה לחכמים "קבעוני לדורות", כלומר (רש"י) לקבוע את פורים ליום טוב ולקריאה, "להיות לי לשם". החכמים חששו: "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות" (רש"י: שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר את מפלתן). אסתר ענתה: "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס" (רש"י: ושם יראו מה שקרה להם בגלל ישראל). כלומר הסיפור כבר ידוע.

בדף ד ע"א, רבי יהושע בן לוי קובע: "נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס". רש"י: "שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד". ועוד: "חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום", מהפסוק "אלהי אקרא יומם... ולילה" (תהלים כב, ג). רש"י: "זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה".

הקשר ליחידה (פירוש שלנו): כדי שסיפור יהיה "של כולם", צריך שמישהו ידרוש לקבוע אותו (אסתר), שכל מי שהיה בסכנה יהיה שותף לזיכרון (הנשים), ושהזיכרון יהיה שלם, בלילה וביום. השוו גם לסוגיה בשבת כג ע"א, שם רבי יהושע בן לוי אומר אותו נימוק על נר חנוכה (גמרא, יחידה 11, שיעור 2).

### 📜 המקור (הגמרא מתוך ספריא, מהדורת William Davidson המנוקדת; רש"י מתוך ספריא, דפוס וילנא)

מילים קשות: **שָׁלְחָה לָהֶם** = שלחה (הודעה) אליהם; **קִבְּעוּנִי לְדוֹרוֹת** = קבעו אותי (את החג שלי) לדורות; **קִנְאָה אַתְּ מְעוֹרֶרֶת** = את מעוררת קנאה (שנאה); **דִּבְרֵי הַיָּמִים** = ספר ההיסטוריה הרשמי; **מִקְרָא מְגִילָּה** = קריאת המגילה; **וְלִשְׁנוֹתָהּ** = ולחזור עליה (לקרוא שוב).

**גמרא, מגילה ז ע"א: "קבעוני לדורות"**

אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: שָׁלְחָה לָהֶם אֶסְתֵּר לַחֲכָמִים: קִבְּעוּנִי לְדוֹרוֹת! שָׁלְחוּ לָהּ: קִנְאָה אַתְּ מְעוֹרֶרֶת עָלֵינוּ לְבֵין הָאוּמּוֹת. שָׁלְחָה לָהֶם: כְּבָר כְּתוּבָה אֲנִי עַל דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרָס.

🔤 **תרגום חופשי שלנו (לא נוסח הגמרא):** אמר רב שמואל בר יהודה: אסתר שלחה לחכמים: קבעו אותי לדורות! שלחו לה: את מעוררת עלינו קנאה בין האומות. שלחה להם: כבר כתובה אני בספר דברי הימים של מלכי מדי ופרס.

**גמרא, מגילה ד ע"א: נשים**

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נָשִׁים חַיָּיבוֹת בְּמִקְרָא מְגִילָּה, שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס.

🔤 **בשפה פשוטה (הסבר שלנו, לא נוסח המקור):** ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בקריאת המגילה, שגם הן היו באותו הנס.

**גמרא, מגילה ד ע"א: לילה ויום**

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: חַיָּיב אָדָם לִקְרוֹת אֶת הַמְּגִילָּה בַּלַּיְלָה וְלִשְׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: ”אֱלֹהַי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֹא תַעֲנֶה וְלַיְלָה וְלֹא דוּמִיָּה לִי“.

🔤 **בשפה פשוטה (הסבר שלנו, לא נוסח המקור):** ואמר רבי יהושע בן לוי: אדם חייב לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולקרוא אותה ביום, שנאמר: "אלהי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי".

**רש"י, ז ע"א, ד"ה קבעוני**

קבעוני - ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם:

**רש"י, ז ע"א, ד"ה קנאה את מעוררת עלינו**

קנאה את מעוררת עלינו - שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן:

**רש"י, ז ע"א, ד"ה כבר אני כתובה**

כבר אני כתובה - ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל:

**רש"י, ד ע"א, ד"ה שאף הן היו באותו הנס**

שאף הן היו באותו הנס - שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים וגו':

**רש"י, ד ע"א, ד"ה ולשנותה ביום**

ולשנותה ביום - זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה:

## ⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בגמרא במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהגמרא.

📜 **כתוב:** "קִנְאָה אַתְּ מְעוֹרֶרֶת עָלֵינוּ לְבֵין הָאוּמּוֹת"

💭 **מפרשים:** רש"י: "שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן".

📜 **כתוב:** "שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס"

💭 **מפרשים:** רש"י: "שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים".

📜 **כתוב:** "וְלִשְׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם"

💭 **מפרשים:** רש"י: "זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה".

## 👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

**חומרים:** דף המקורות מהעמוד הזה (או הגמרא), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: סיפור שראוי לזכור (5 דקות)
2. "קבעוני לדורות": קריאה בזוגות של הדו-שיח (אסתר / חכמים) (10 דקות)
3. רש"י: שלוש הטענות, ודיון: האם החכמים צדקו לחשוש? (8 דקות)
4. "נשים חייבות... שאף הן היו באותו הנס", והשוואה לנר חנוכה (6 דקות)
5. לילה ויום: הפסוק ורש"י (4 דקות)
6. עבודה בזוגות: דף העבודה (9 דקות)
7. כרטיס יציאה (3 דקות)

## 💬 שאלות בשלוש רמות

**הבנה (מה כתוב?)**

1. מה ביקשה אסתר מהחכמים, ומה ענו לה?
2. מה הנימוק לכך שנשים חייבות במקרא מגילה?

**פרשנות (מה זה אומר?)**

1. הסבירו את התשובה של אסתר "כבר כתובה אני על דברי הימים" לפי רש"י. איך היא עונה על החשש של החכמים?
2. למה, לפי רש"י, קוראים את המגילה גם בלילה וגם ביום?

**הערכה (מה דעתי?)**

1. האם החשש של החכמים ("קנאה את מעוררת") מוצדק? האם גם היום יש חשש כזה כשחוגגים ניצחון?
2. רבי יהושע בן לוי אומר "שאף הן היו באותו הנס" גם על פורים וגם על חנוכה. מה הרעיון המשותף?

## 🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשאלת היחידה. סיפור הופך לחג של כולם כשמישהו מבקש לקבוע אותו (אסתר), כשכל מי שהיה בסכנה שותף לזיכרון (הנשים), וכשהזיכרון שלם, בלילה וביום.

## 🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. השלימו: אסתר ביקשה "_____", והחכמים חששו מ_____.
2. מה פירוש "שאף הן היו באותו הנס"?

## 💡 הערות למורה

כדאי לקרוא את הדו-שיח בקול, תלמיד אחד בתפקיד אסתר ותלמיד אחר בתפקיד החכמים.

הפסוק "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי" הוא מתהלים כב, ג. רש"י מוסיף שהמזמור "למנצח על אילת השחר" נדרש על אסתר.

על חיוב נשים בקריאה ובשמיעה למעשה, ועל מנהגי הקריאה, כל קהילה נוהגת לפי רבה.

למתקשים: דף עם תמיכה, ובו מחסן מילים, שאלות בחירה ומשפטי פתיחה.

### 📝 בדף העבודה

טבלת הדו-שיח בין אסתר לחכמים, שאלות על נשים ועל לילה ויום, ו★ שאלת אתגר על "קבעוני לדורות" בימינו. מחוון מלא בעמוד השני.

יש גם גרסה עם תמיכה (מחסן מילים, שאלות בחירה, משפטי פתיחה ומחוון משלה), ודף סיכום של עמוד אחד לתלמידים, להדבקה במחברת או לחזרה לפני מבחן.

## מקורות

- מגילה ז ע"א (ספריא)
- מגילה ד ע"א (ספריא)
- רש"י על מגילה ז ע"א (ספריא)
- באתר: "שאף הן היו באותו הנס" בנר חנוכה

# מחוון: "קבעוני לדורות": אסתר, הנשים וקריאה בלילה וביום

1. אסתר: "קבעוני לדורות" (רש"י: ליום טוב ולקריאה, "להיות לי לשם"). חכמים: "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות" (רש"י: יאמרו שאנו שמחים להזכיר את מפלתן). אסתר: "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס" (רש"י: שם כבר רואים מה שקרה).
2. "שאף הן היו באותו הנס". רש"י: "שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד".
3. בלילה, ושוב ביום ("לקרות... בלילה ולשנותה ביום"). מהפסוק "אלהי אקרא יומם... ולילה ולא דומיה לי". רש"י: "זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה".
4. בשבת כג ע"א: "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס".
5. תשובה פתוחה. לקבל מכתב שמנמק את חשיבות הזיכרון ומתייחס לחשש מקנאה (למשל: האירוע כבר ידוע, או: מזכירים את ההצלה ולא את המפלה של אחרים).